

Philippin: Các biến cố tháng Hai năm 1986 Đảo chính hay cách mạng

HOÀNG VĂN VIỆT *

Cuối thế kỷ XIX Philippin là nước Đông Nam Á duy nhất, nơi quần chúng nhân dân dưới sự lãnh đạo của các đại biểu tiểu tư sản dân tộc tiến hành cuộc cách mạng dân chủ và giải phóng dân tộc. Gần sau 100 năm, tháng Hai 1986 người dân Manila cùng các lực lượng dân chủ đối lập thực hiện thành công cuộc nổi dậy lật đổ chế độ độc đoán, chuyên chế nhằm thiết lập nền dân chủ ở đất nước, điều mà ở các nước trong vùng lúc này chưa từng xảy ra.

"Xã hội mới một trong những mô hình độc tài của Thế giới thứ III", xác lập ở Philippin năm 1972. Từ cuối thập niên 70 đầu 80 các dấu hiệu khủng hoảng chế độ bắt đầu chuyển động và trở nên sâu sắc trong tất cả các lĩnh vực đời sống xã hội. Sự suy thoái kinh tế, căng thẳng xã hội là nguyên nhân của bất ổn định chính trị, tất yếu dẫn đến Cách mạng tháng Hai 1986, kết liễu chế độ độc tài 20 năm của F.Marcos và tái lập hệ thống chính trị tư sản - đại nghị cùng các tiêu chuẩn tự do - tư sản ở nước này.

Sự kiện tháng Hai 1986, mà ở Philippin thường gọi là cuộc cách mạng hiếm có, cách mạng không đổ máu đã thu hút sự chú ý của các nhà nghiên cứu, các chính khách và bình luận chính trị trong và ngoài nước. Nhiều khía cạnh của sự kiện được họ mổ xẻ, phân tích, đánh giá. Nhân kỷ niệm 21 năm ngày đánh đổ chế độ độc tài F.Marcos, thiết tưởng những diễn biến của cách mạng vẫn còn có ý nghĩa khoa học và giá trị thực tiễn. Trong phạm vi bài viết chúng tôi không đi sâu suy xét các chi tiết diễn biến của sự kiện, mà dừng lại ở việc tìm hiểu các vấn đề cốt lõi của chúng: các biến cố tháng Hai 1986 ở Philippin là cuộc đảo chính hay cách mạng? Nhiệm vụ, nội dung cần giải quyết là bản chất chính quyền nhà nước thời kỳ chính quyền C. Aquino.

* *
*

Có thể đánh giá nội dung cơ bản và tư tưởng của các sự kiện xảy ra ở Philippin tháng Hai 1986 như một cuộc cách mạng

---

* TS. Hoàng Văn Việt, Khoa Đông phương, Trường Đại học KHXH&NV Tp. Hồ Chí Minh

chính trị. Nếu như tiếp cận sự kiện này từ quan điểm phạm vi lịch sử, thì có thể xếp chúng vào số những cuộc cách mạng. Cách mạng bùng nổ trong hoàn cảnh đặc biệt, chứa đựng đầy rẫy những đựng độ tư tưởng, mục đích và quyền lợi. Các sáng kiến chống chế độ độc tài của phe đối lập được các tầng lớp xã hội rộng rãi ủng hộ.

“Xã hội mới của Marcos (1972-1986) một mô hình độc tài, xuất hiện nhằm cứu vãn đất nước thoát khỏi khủng hoảng bằng các cải cách từ trên về kinh tế - xã hội và chính trị - hành chính nhằm đảm bảo ổn định chính trị, kiểm chế các xung đột xã hội, đạt đến sự thống nhất quốc gia và dọn đường cho chủ nghĩa tư bản phát triển.

Trong những năm đầu xây dựng Xã hội mới, nhờ những cải cách hữu hiệu Philippin đạt được những tiến bộ đáng kể trong tất cả các lĩnh vực xã hội (quyền lực chính trị chuyển từ tập đoàn tư sản- địa chủ và tiểu tư sản sang liên minh quân đội-quan liêu -kỹ nghệ; các giai cấp và tầng lớp xã hội mới ra đời phù hợp với xu hướng phát triển tư bản chủ nghĩa; các chỉ số phát triển kinh tế luôn ở mức độ cao; làn sóng tội phạm và khủng bố bị đẩy lùi). Tuy nhiên, giống các nước trong vùng, nơi tồn tại các mẫu hình độc tài khác nhau, mức độ đẩy nhanh quá trình biến đổi tư bản chủ nghĩa tất yếu sẽ thúc đẩy nhu cầu hiện đại hóa chính trị của xã hội, tạo ra các tiền đề phát triển dân chủ hóa: chính trị hóa nhận thức xã hội của quần chúng, hiện đại hóa cấu trúc đảng-chính trị, mở rộng không gian xã hội cho dân chủ hóa (thu hút tất cả các nhóm xã hội vào phong trào vì cải cách dân chủ hệ thống chính trị). Nói cách khác, hiện đại hóa kinh tế

diễn ra nhanh trên mảnh đất truyền thống, khi hiện đại hóa chính trị chưa theo kịp, sẽ dẫn đến quá trình mất cân đối giữa truyền thống và hiện đại giữa thượng tầng chính trị truyền thống với cấu trúc hạ tầng cơ sở tư bản chủ nghĩa. Quá trình ấy tạo ra nền tảng cho cuộc khủng hoảng mới của hệ thống độc tài và phát triển theo khuynh hướng dân chủ hóa và hiện đại hóa chính trị.

Khác các nước Đông Nam Á, vẫn duy trì tương đối ổn định chính trị, vào giữa thập niên 80, Philippin là nước duy nhất chuyển từ chế độ độc tài đến chế độ dân chủ - đại nghị. Các triệu chứng khủng hoảng cơ cấu xã hội bắt đầu xuất hiện từ cuối những năm 70 đầu 80. Ngoài những nguyên nhân khách quan, hình thức quản lý xã hội độc tài của Marcos thể hiện rõ những yếu kém, khuyết tật của nó, cũng như những sai lầm trong chính sách của chính F.Marcos.

Mô hình quản lý nhà nước độc đoán Marcos đã bóp chết các sáng tạo cá nhân và các sáng kiến tập thể vì quyền lợi xã hội. Quyền lực chính trị -kinh tế chỉ nằm trong tay tổng thống, một nhóm người thân cận giàu có và giới tướng lĩnh cao cấp, đã sản sinh ra tệ quan liêu, thói tham nhũng, bao trùm tất cả các tầng lớp quan chức trong bộ máy nhà nước. Sự yếu kém hoạt động của chính phủ Marcos làm giảm đi khả năng giải quyết hữu hiệu các cải cách kinh tế -xã hội, khắc phục tình trạng thất nghiệp, nghèo đói và cảnh khốn cùng của quảng đại nhân dân, thủ tiêu các nguy cơ phong trào du kích chống chính phủ. Nhà nghiên cứu R.R. Canoy nhận xét rằng, công cuộc cải cách của Marcos là cuộc cách mạng giả dối, bởi lẽ

Marcos không thể khám phá ra và hiện thực hóa các nhu cầu cấp bách trong lòng xã hội Philippin. Trong bối cảnh khủng hoảng, Marcos và các cộng sự của ông không xây dựng được kế hoạch và thực hiện bước ngoặt ngoạn mục, như ở Hàn Quốc đã làm.

Rõ ràng, mục tiêu và nhiệm vụ của cuộc vận động cách mạng ở Philippin lúc này là xóa bỏ hình thức quản lý nhà nước kiểu độc tài và thay thế vào đó một cấu trúc lãnh đạo chính trị phù hợp với mức độ phát triển kinh tế - xã hội nhằm tạo ra không gian cần thiết thúc đẩy sự phát triển tiếp tục của tư bản chủ nghĩa. Bằng kết quả Cách mạng tháng Hai 1986 chế độ độc tài chuyên chế bị thủ tiêu, "Nền dân chủ mới của C. Aquino, hình thức quản lý dân chủ - tư sản tập thể được xác lập.

Không ít người nghiên cứu cho rằng, Cách mạng tháng Hai 1986 ở Manila là cuộc đảo chính quân sự, đảo chính nhà nước.

Đảo chính là một động thái chính trị và hành động quân sự, là sản phẩm liên minh giữa các nhóm, bao gồm thường là quân đội, cũng như các phần tử dân sự, nhằm bãi miễn chính phủ và thay thế chế độ bằng phương tiện sức mạnh quân đội. Như một hành vi chính trị, đảo chính là phương pháp bất hợp pháp đoạt quyền lực của chính phủ hợp hiến và thay thế nó bằng các tay chân, thuộc hạ của mình.

Ở Philippin sự kiện tháng Hai diễn ra hoàn toàn khác.

Không phủ nhận vai trò của quân đội một trong những lực lượng quyết định lật đổ chế độ Marcos, chúng tôi cho rằng, sự tham gia của họ chỉ vào giai đoạn cuối của

các biến cố, khi C. Aquino đã được nhân dân Philippin công nhận như một đại diện của chính quyền mới qua kết quả bầu cử tổng thống ngày 7 tháng Hai rồi. Quân đội hoạt động chủ yếu từ ngày 22 đến 25 tháng Hai, như một lực lượng răn đe, kiểm chế các hành động vũ lực của đối phương và tập hợp lực lượng quân chúng nhằm vô hiệu hóa hoạt động của chính phủ Marcos và bày tỏ sự ủng hộ C. Aquino, tổng thống mới của Philippin. Như vậy, chính phủ mới của C. Aquino ra đời bởi nhân dân, đáp ứng nguyện vọng của họ, là phương tiện biểu hiện sự ủng hộ của nhân dân trong cách mạng.

Trong những năm đầu nắm chính quyền, C. Aquino đã thực thi hàng loạt biện pháp nhằm ổn định chính trị (trấn áp các lực lượng khủng bố, loại khỏi chính phủ mới những phần tử thân Marcos), từng bước hoàn thiện hệ thống quản lý nhà nước dân chủ - tư sản (thông qua Hiến pháp mới, tiến hành bầu cử tự do Quốc hội và các cơ quan đại diện địa phương), hiện thực hóa các cải cách kinh tế - xã hội với mục tiêu khuyến khích phát triển tư bản chủ nghĩa, ban hành chính sách mở rộng quyền tự do dân chủ của nhân dân, chủ trương đoàn kết dân tộc (phóng thích các tù chính trị, kể cả những người cộng sản, đàm phán với các lực lượng ly khai Hồi giáo miền Nam). Có thể nói, vượt qua thời kỳ đầu bất ổn định chính trị do những hành động chống đối từ nhiều phía (quân đội, những người bảo thủ - ôn hòa, phong trào cánh tả, lực lượng Hồi giáo), chính quyền mới của C. Aquino đã đứng vững, "Nền dân chủ mới được khẳng định.

Tuy nhiên, chính phủ mới của C. Aquino là chính phủ sinh ra trong cách

mạng, chứ không phải là chính phủ cách mạng. Trong tập đoàn cầm quyền mới theo thành phần xã hội bao gồm các lực lượng từng tồn tại bên cạnh chế độ cũ. Trong thành phần lãnh đạo chớp bu gồm đại diện đại doanh nghiệp, liên hệ với nhóm độc quyền truyền thống, giới quan liêu kỹ nghệ, giới tướng lĩnh (J. Enrile, sau đó đoạn tuyệt với chính quyền C. Aquino chuyển sang phe đối lập, R. Iletto, Sanvador Simon, F.Ramos), cũng như những người xuất thân từ các dòng họ chính trị cũ tiền Marcos (các gia đình của Aquino, Cojuangco, Laurel, Lopes). Hạt nhân của tập đoàn cầm quyền là giai cấp tư sản công nghiệp - ngân hàng cùng với đại diện tư bản người Hoa. Bên cạnh hệ thống dân chủ - đại nghị, cũng như bên cạnh chế độ Marcos trước đây, chính giới chớp bu tư sản (các tập đoàn kinh tế) gây ảnh hưởng quyết định đến việc xác định các khuynh hướng chính sách nhà nước, như dòng họ Aiala-Sobel, S. Laurel, nhà tài phiệt Carlos Palanca, chủ tịch Alaid Bank, Liuxio Tan).

Sự hiện diện trong chính phủ mới của các đại diện cho các thế lực giàu có, gắn bó quyền lực kinh tế với tư bản nước ngoài và quyền lợi chính trị với các dòng họ truyền thống đã làm mờ nhạt tính cách mạng của chính quyền C.Aquino. Các chính sách phát triển đất nước như Chương trình 100 ngày của bà và kế hoạch phát triển đất nước 6 năm (1987-1992) của chính phủ chỉ tạo điều kiện cho việc củng cố các cơ sở kinh tế và xã hội - chính trị của giới đại tư sản công nghiệp - ngân hàng, cũng như các mối liên hệ của chúng với thế giới tư bản kỹ nghệ và tư bản tài chính nước ngoài. Những cải cách kinh tế - xã hội (cải cách

ruộng đất và tư nhân hóa) ít đem lại quyền lợi cho người dân, mà chủ yếu dung dưỡng các tầng lớp trung, thượng lưu trong xã hội.

Cuộc cách mạng chính trị tháng Hai 1986 ở Philippin đã hoàn thành nhiệm vụ thủ tiêu hệ thống chính trị độc tài và xác lập ở đất nước hình thức quản lý tư sản - dân chủ phù hợp với tính chất và trình độ phát triển kinh tế - xã hội. Không phải là một cuộc cách mạng xã hội, Cách mạng tháng Hai 1986 không làm thay đổi tận gốc rễ các quan hệ xã hội và bản chất xã hội của chính quyền Nền dân chủ mới.

* *
*

Các biến cố tháng Hai 1986 ở Philippin là cuộc đảo chính hay cách mạng phụ thuộc vào nội dung và nhiệm vụ giải quyết trong diễn tiến sự kiện, cũng như vào sự thay đổi nội dung chính quyền.

Cùng với việc rời bỏ vũ đài chính trị của F.Marcos, "Xã hội mới của Philippin (1972-1986) một trong những mô hình của các chế độ độc tài trong các nước đang phát triển phương Đông, chấm dứt sự tồn tại của nó. Chế độ dân chủ mới mô hình dân chủ - đại nghị tái lập ở Philippin.

Trong phạm vi quốc tế Cách mạng tháng Hai ở Philippin đã khẳng định xu hướng dân chủ hóa đang trở thành hiện thực trên toàn cầu và đã thực hiện một kiểu mẫu ít ỏi về sự đan kết các hành vi chính trị của người Philippin, và để tạo ra một tiền lệ văn hóa - chính trị hiếm hoi về con đường phi bạo lực đi đến thay đổi xã hội./.